

SEKSUALITEIT EN GEZIN IN HET VORMINGSWERK

Gabriël VAN DAMME

Ten geleide

Vertrekkend van de vaststellingen van o.a. vele therapeuten agogen en omni-practici, dat in onze maatschappij met zogenaamd 'open en vrije' seksuele moraal nog talloze volwassenen in woord en/of daad getuigen van een armoedige kennis en kunde wat betreft eigen seksueel functioneren en dat van partner, kinderen of personen uit de direkte omgeving, werd op 24 januari 1981 door de Vereniging van Seksuologen Leuven (V.S.L.) een studiedag te Antwerpen georganiseerd rond het thema 'Seksualiteit en gezin in het vormingswerk'.

Diverse organisaties, van uiteenlopende politieke en filosofische strekking, met een nationale werking op het domein van vormingswerk (voor volwassenen) werden aangezocht hun medewerking te verlenen. We vroegen hen hun werking rond seksualiteit en gezin toe te lichten vanuit drie aspecten: filosofie (mensbeeld en vormingsprincipes), inhoud en methode. Sommigen antwoordden ons helemaal geen werking rond dit thema te hebben; anderen hadden die wel, maar weinig uitgebouwd, of er ontbrak interne eensgezindheid rond de actuele werking (o.a. Lodewijk De Raet Stichting) zodat ze niet wensten mee te werken. Nog anderen (o.a. Socialistische Vooruitziende Vrouwen) lieten zelfs niets van zich horen. Uiteindelijk werden zes organisaties bereid gevonden tot medewerking: twee met pluralistische en vier met kristelijke optiek, respectievelijk de Bond van Grote en Jonge Gezinnen (B.G.J.G.), de Vereniging voor Seksuele Hervorming (V.S.H.), de Kristelijke Beweging van Vrouwen uit de Middengroepen (C.M.B.V.), de Kristelijke Arbeidersvrouwen (K.A.V.) samen met Kristelijke Werkliedenbond (K.W.B.), de Nationale Raad voor Gezinspastoraal, en tenslotte de Verloofdenwerking van het bisdom Vlaams Brabant.

De teksten die deze organisaties ons bezorgden worden verderop afgedrukt. Er wordt hierop geen afzonderlijke kommentaar geleverd, het betreft immers een eerste aanzet tot inventarisatie van wat zoal in Vlaanderen binnen het vormingswerk gebeurt rond het thema seksualiteit en gezin. We pogen wel eerst een algemeen raamwerk uit te tekenen, terwijl achtereen enkele algemene beschouwingen weergegeven worden. Het geheel sluit af met een krantenartikel betreffende dezelfde studiedag.

Proeve van een raamwerk.

Welk moment, welke fase van het menselijk leven men ook beschouwt, steeds weer blijkt de seksualiteit een belangrijke en onmiskenbare constituant te zijn van het gedrag. Van prille jeugd tot hoge ouderdom wordt men gekonfronteerd met de eigen seksualiteit en die van anderen, van een eventuele partner en kinderen. De genoemde studiedag richtte vooral de aandacht op de volwassenheid. Het lijkt me zinvol deze periode op te delen in drie fasen, weliswaar zonder scherpe afgrenzing naar elkaar, noch naar de voorafgaande jeugdperiode. Zo kunnen we onderscheiden: de jong volwassenen, de volwassenen en de ouder wordende volwassenen. Welke konkrete vragen zich voor deze deeltak categorieën stellen hangt sterk af van de geopteerde levensvorm. Het homoseksuele koppel staat voor andere problemen dan het heteroseksuele, het traditionele gezin roept andere vragen op dan de kommune. Overlopen we even enkele vragen voor elke deelperiode.

Bij de jong volwassenen treffen we de vroege schoolverlaters aan. Velen daarvan worden op een eerder bruuske en open manier gekonfronteerd met seksualiteit, waar ze tevoren in het schoolmilieu enigszins 'beschermd' werden. Zij die langer school lopen klagen over (financiële) afhankelijkheid t.o.v. hun ouders. Deze zou hen beletten een persoonlijk gekozen levensvorm te konkretiseren op het moment dat

ze zich daartoe rijp voelen. Voor beide groepen echter gelden de soms prangende vragen: Waar en hoe vinden ze de eventueel ontbrekende voorlichting? Hoe leren ze hun seksualiteit in relatie tot een ander plaatsen? Wat met de kans of het risico van eventuele zwangerschap (het 'moeten trouwen')? Welke samenlevingsvorm verkiezen ze (alleen, al of niet gehuwd)? enz.

Het merendeel komt tot een keuzemoment, een beslissing over de vorm waarbinnen ze hun seksualiteit gestalte willen geven. Voor velen is dit de huwelijksbeslissing, maar de keuze tot ongehuwd samenwonen of in kommune leven heeft dezelfde waarde en betekenis als keuzemoment. Wat met seksualiteit binnen een vaste (huwelijks)relatie? Hoe al of niet kinderwens konkreet 'regelen'? Wat met seks buiten het huwelijk? Hoe reageren als men ontdekt dat seksualiteit bij eigen opgroeiende kinderen aan bod komt? enz.

Het ouder worden kondigt zich bij velen aan door andro- of menopauze: wat met seks in die periode? En de angst voor 'aftakeling' meer bepaald seksueel? Welke plaats krijgen seksualiteit en erotiek op oudere leeftijd? Wat met partnerkeuzen op oudere leeftijd? enz.

Willen we even inventariseren wat er in het vormingswerk t.a.v. deze vragen gebeurt dienen we naast de onderverdeling in volwassenen-kategorieën ook onderscheid te maken tussen vormingsactiviteiten die zich richten op een breed maatschappelijk vlak en vooral opinies willen beïnvloeden (langs de massa-média), en de activiteiten gericht op kleinere groepen of individuen. Zulke inventarisatie ontbreekt evenwel, al is er behoefte om het vormingswerk op dit vlak eens 'in kaart te brengen': dan zal blijken hoe vele domeinen nog braakliggend onaangeroerd blijven! De hierna volgende teksten zijn een eerste aanzet tot zulke inventarisatie.

Paul DELEU.

NATIONALE RAAD VOOR GEZINSPASTORAAL *
WAT EN HOE ?

Stichting

De Nationale Raad voor Gezinspastoraal (NRGP) werd, in zijn huidige vorm, opgericht op 17 januari 1967, vanuit de behoefte een bestaande pluriforme gezinsbegeleiding te koördineren.

Op 21 maart van datzelfde jaar werd de Raad door de Belgische bisschoppenconferentie erkend en goedgekeurd. Rechtspersoonlijkheid verkreeg de Raad op 24 juni 1970 onder de vorm van een vereniging zonder winstoogmerken.

Samenstelling

De NRGF groepeert een aantal instanties, organisaties, bewegingen, waarvan de werking hetzij uitsluitend, hetzij gedeeltelijk gericht is op vorming en begeleiding van jongeren in het kader van hun voorbereiding van een huwelijks- en gezinsleven en begeleiding qua gezinsproblematiek in het algemeen.

Momenteel is de NRGF samengesteld uit volgende instanties-leden : de Belgische Boerenbond, de Christelijke Beweging voor Vrouwen uit de Middengroepen, de Consultatiebureaus voor levens- en gezinsmoeilijkheden, de Commissies voor Gezinspastoraal van de bisdommen Antwerpen, Brugge, Gent, Hasselt, Mechelen-Brussel en van het Vicariaat bij de Krijgsmacht, de Gezinsgroepen, de Katholieke Arbeidersjeugd, de Katholieke Landelijke Jeugd (Jongens en Meisjes), het Katholiek Vormingswerk voor Landelijke Vrouwen, de Kristelijke Arbeiders Vrouwengilden, de Kristelijke Werknemersbeweging, de Nationale Confederatie der Ouderverenigingen, de Vrouwelijke Katholieke Arbeidende Jeugd.

Deze leden oefenen hun lidmaatschap uit door tussenkomst van gemandateerde vertegenwoordigers, die samen de Raadsvergadering van de NRGF vormen.

*

N.R.G.P., Groen Rei 4, 8000 Brugge.

Opdracht

De NRGF is voor en door zijn leden wezenlijk een forum van overleg en een plaats van gezamenlijke studie. Hij neemt daarbij een tussenpositie in tussen het pastoraal vormingswerk, tussen het kerkelijk leergezag en de levende en bewegende werkelijkheid, tussen het wetenschappelijk niveau en dat van de popularisering. Vanuit die tussenpositie wil de raad in beide richtingen dienst verlenen.

De NRGF is dus uiteraard zeer afhankelijk van de visie en programma's van zijn leden en staat uiteindelijk in functie en ten dienste van deze leden. Dat betekent onder meer dat de NRGF de verantwoordelijkheid van zijn leden ten volle respecteert en niet in hun plaats standpunten inneemt of beslissingen neemt. Ten aanzien van zijn leden blijft de NRGF : forum en dienstverlening.

Ten aanzien van de bisschoppen is de verhouding van de NRGF bepaald. Die bestaat hierin dat enerzijds de leden van de NRGF zich afzonderlijk en gezamenlijk bewust zijn van hun verantwoordelijkheid wat gezinswerking en -pastoraal betreft en dat anderzijds de bisschoppen deze verantwoordelijkheid en de representativiteit van de Raad op dit gebied erkennen. Dit impliceert aan de ene kant verbondenheid en afspraak met de bisschoppen, die in de pastoraal vanzelfsprekend een eigen verantwoordelijkheid hebben, maar aan de andere kant ook een zelfstandigheid in een geest van medeverantwoordelijkheid vanuit een bestendige dialoog.

Struktuur

De raadsvergadering is de plaats van overleg tussen de verscheidene organisaties die lid zijn van de Raad. Zij ontleent haar waarde aan de uitwisseling tussen die organisaties wat werking en visie betreft en aan de gezamenlijkheid in visies of standpunten die daaruit voortvloeit. Als dusdanig werkt zij ook suggestief en stimulerend voor de werking van deze organisaties.

Het bureau is het uitvoerend orgaan van de Raad, dat de activiteiten van nabij volgt en instaat voor het dagelijks beleid. In zijn samenstelling is dit bureau een weergave van de samenstelling van de Raad.

De NRGF organiseert per jaar ten minste één studie-

weekend, waarop verantwoordelijken uit vormings- en begeleidingswerk gezamenlijk bepaalde problemen bestuderen die te maken hebben met de gezinsthematiek. Van deze studieweekends worden in brochurevorm verslagen gepubliceerd die op bredere schaal beschikbaar gesteld worden.

Het sekretariaat-dokumentatiedienst is het permanente orgaan van de werking van de NRGF in zijn geheel. De leden-organisaties kunnen er een beroep op doen. De functie ervan is drieërlei : studie, dokumentatie en administratie. Door zijn publikaties en zijn vakbibliotheek, die steeds tijdens de werkuren kan geraadpleegd worden, verleent het sekretariaat ook dienst buiten de Raad.

Onder de publikaties neemt het driemaandelijks tijdschrift 'Rondom Gezin' een belangrijke plaats in.

Seksualiteit en vormingswerk

Wat vormingswerk in verband met seksualiteit betreft staat de NRGF en het sekretariaat ervan in functie van de initiatieven en visies die wat dat betreft eigen zijn aan de raadsleden.

Vaststelbaar is daarin dan wel de overheersende (uit de aard van de NRGF-leden christelijk geïnspireerde) visie waarbinnen seksualiteit en de lustbeleving eraan verbonden in functie worden gesteld van een relatiebeleving waarin vruchtbaarheid, zowel in kinderen als qua inzet naar de grote gemeenschap toe, een essentiële plaats inneemt.

Enkele recente aandachtspunten

Studieweekends :

- Vorming tot relatiebekwaamheid in het onderwijs. 1976.
- Verantwoordelijkheidsmoraal. 1977.
- Eigenheid en verbondenheid in de huwelijksrelatie. 1978.
- Meegroeien met kinderen in geloof. 1979.
- Arbeid en gezinsbeleving. Wederzijdse of éénzijdige beïnvloeding. 1980.

Publikaties :

- Erotiek en de jongeren
- Elementen van seksuele antropologie.
- Adolescenten en seksualiteit.
- De grote treën op 't hart.
- Vorming tot relatiebekwaamheid en seksuele opvoeding op school. Een forum met 3 leerkrachten.

- Meegroeien met kinderen in geloof. 1980.

In samenwerking met het Diocesaan Team voor Gezinspastoraal van Brugge werd in maart 1979 een vormingscyclus (4 woensdagnamiddagen) ingericht voor geïnteresseerde leerkrachten uit het vrije secundair onderwijs van het bisdom Brugge over vorming tot relatiebekwaamheid en seksuele opvoeding op school. Meer dan 100 leerkrachten werden hiermee bereikt.

Deelname aan Aktiegroep Vorming tot Relatiebekwaamheid. Een aktiegroep op pluralistische leest geschoeid die zich tot doel heeft gesteld drukking uit te oefenen ter structurele integratie van de vorming tot relatiebekwaamheid en seksuele opvoeding in de lesprogramma's van de verschillende onderwijsnetten.

De algemene Bisschoppensynode over het gezin (26 september - 25 oktober 1980).

De NRGF bracht namens zijn leden een zevental adviezen in bij aartsbisschop Danneels, de vertegenwoordiger van de Belgische bisschoppenkonferentie op die synode. Daarin werd onder meer gevraagd om de erkenning van de uiteindelijke verantwoordelijkheid van de ouders bij het plannen van hun gezin en om de aanmoediging van mensen die werkzaam zijn in vormings-, opvoedings- en begeleidingswerk betreffende seksualiteits- en relatiebeleving.

Rondom Gezin, het driemaandelijks tijdschrift van de NRGF. Omwille van het impakt van en de beeldvorming door dit tijdschrift wordt hierin veel energie gestopt.

Het tijdschrift bevat vijf rubrieken :

- informatie over de gezins- en verloofdenwerking van de NRGF en zijn leden
- informatie en standpunten van buiten de NRGF
- kroniek
- boekbesprekingen
- een overzicht van belangrijke tijdschriftenartikels over gezin en aanverwante thematieken uit het laatste kwartaal.

Rita HERKES
Marcel DE PRINS.

GEZINSWERKING KAV - KWB *

De gezinswerking is een gezamenlijke werking van KAV en KWB. Ze heeft als hoofddoel vormingskansen te bieden aan echtparen rond de tematieken : "man-vrouw-relatie" en opvoeding. Ze richt zich uitdrukkelijk tot koppels, daar de beoogde tematieken beide partners aanbelangen en dan ook best samen met hen besproken worden.

Naast gespreksavonden wordt gezocht naar minder verbale vormingstechnieken, zoals vormingstoneel of zogenaamde sfeerscheppende activiteiten. Dit juist omdat KAV-KWB zich richten tot het werknemersmilieu en daarbij trachten ook arbeiders met geringe scholingsgraad te bereiken. Daarbij is het vooral belangrijk te visualiseren en concreet te blijven.

Visie op gezin

KAV-KWB stellen bij hun visie op het gezin volgende waarden voorop : liefde, trouw, gelijkwaardigheid van man en vrouw, respekt voor de eigenheid van elk kind, de keuze voor het open en sociaal-geëngageerd kerngezin, het geloof dat liefde toekomst heeft en dat in de liefde van man en vrouw, van ouders en kinderen, Gods liefde zichtbaar wordt.

Vanuit deze visie wil KAV-KWB geen pasklare gedragsregels afleiden. Er wordt belang gehecht aan de ruimte voor de persoonlijke verantwoordelijkheid van het eigen geweten. Wel kan deze visie mannen en vrouwen helpen om een persoonlijk standpunt in te nemen en hen daarbij bevestigen en steunen.

* KAV-KWB Gezinswerking
Poststraat 111 - 1030 Brussel
Wetstraat 103 - 1040 Brussel.

Visie op seksualiteit

KAV-KWB gezinswerking is bekommerd om een evenwichtige integratie van de seksualiteitsbeleving in de man-vrouw-relatie en een open opvoedingsklimaat rond seksualiteit. Dit blijkt onder meer uit het dossier verantwoord ouderschap dat KAV in 10 nummers van haar ledenblad 'Vrouw en Wereld' publiceerde vanaf september 1973. Ook KWB publiceerde in zijn ledenblad 'Raak' over dit onderwerp.

Verder komt deze bekommernis tot uiting in de programmering van de gespreksreeksen en avonden. Daarbij wordt een drievoudige dimensie van seksualiteit vooropgesteld nl. de uitdrukking van de liefde van man en vrouw voor elkaar, de lustbeleving die de man-vrouw-relatie verdiept en de gerichtheid op een vruchtbare gezinsvorming die echter niet in elke daad geaktualiseerd moet worden. Door deze verdiepte man-vrouw-relatie, gericht op vruchtbaarheid, draagt elk echtpaar bij tot de opbouw van de gemeenschap.

Visie op vormingswerk

De gezinswerking richt zich tot echtparen uit het werknemersmilieu. Het gaat dus om volwassenvorming. Daarin worden, in respekt voor de aanwezige ervaring en de reeds gevormde mening, mensen begeleid tot een dieper inzicht en oordeel met eventuele maatschappijgerichte aktie als gevolg. Kwa keuze van de methode dient rekening gehouden te worden met de specifieke kenmerken van de werknemers. Arbeiders spreken concreet, vanuit feiten. Ze gebruiken weinig geleerde woorden. Ze gaan spontaan met elkaar om. Hun verstand staat niet los van hun gevoelsleven.

Het vormingsprincipe van Cardijn past zeer goed bij deze kenmerken nl. ZIEN : wat ervaar ik, wat zie ik rond me; OORDELEN : hoe ervaar ik deze dingen, wat vind ik er goed, wat vind ik er slecht aan; HANDELEN : hoe kan ik iets doen om dat goede te versterken en dat slechte af te remmen bij mezelf, bij de anderen, in de samenleving.

Specifieke vormingsdoelen van de gezinswerking zijn dan :

- 1) koppels helpen meer bewust te worden van hun eigen gedrag als partner, en als ouder en duidelijk te zien hoe ze daarin medebepaald worden door hun situatie als werknemer.

- 2) inzichten, houdingen en vaardigheden helpen verwerven die man en vrouw in staat stellen om beter om te gaan met hun partner en hun kinderen en om meer verantwoord te kunnen optreden tegenover vragen en feiten waarmee ze gekonfronteerd worden...
- 3) echtparen inzicht en capaciteiten doen verwerven en hen motiveren om als gezin bij te dragen tot een kindvriendelijker, rechtvaardiger en vreedevoller wereld.

Om deze doelen te bereiken worden naast het groepsge-sprek ook andere technieken gebruikt als discussiespel, rollenspel, gevalbespreking, situatieschets, werken met foto's enz. Een recent initiatief is het vormingstoneel waarbij een bepaalde problematiek op een levens-echte wijze naar voren wordt gebracht, gevolgd door gespreksavonden.

Konkrete programmatie

In verband met man-vrouw-relatie werden volgende lessenreeksen uitgewerkt :

- Trouwen is houwen (reeks rond huwelijkstrouw met vormingstoneel)
- Als liefde zoveel jaar kan duren (reeks rond man-vrouw-relatie na 20 jaar huwelijk)
- Een kind verwacht je niet alleen (rond zwangerschapsbeleving)
- Verbonden en toch vrij (reeks rond zelf-ontplooiing en paarontplooiing)
- Zeg het nu eens (reeks rond communicatie in de man-vrouw-relatie)

In verband met opvoeding staat op het programma :

- Grote kinderen... grote zorgen (reeks over problemen als het ongehuwd samenwonen, alleen gaan wonen, onkerkelijkheid, enz...)
- Kindertaal is geen kinderspel (opvoeding tot taalvaardigheid bij arbeiderskinderen)
- Ouders met werkloze kinderen
- Godsdienstige opvoeding van jongeren in het gezin
- Seksuele opvoeding in het gezin.

Hugo ROM *

VOORBEREIDING OP HET HUWELIJK IN HET VIKARIAAT VLAAMS
BRABANT EN MECHELEN

Huwen is een belangrijke stap in het leven. Sommigen spreken van een riskant avontuur. Jonge mensen verwachten veel van het huwelijk. De verwachtingen liggen hoog :

- geborgenheid
- vrijheid
- kansen om zichzelf te worden
- verbondenheid
- kinderen, die een zin aan hun leven kunnen geven
- bevrediging van behoeften en verlangens naar tederheid, erotiek en seksualiteit.

Verwachtingen :

1. Irrealistische en mytische verwachtingen ten aanzien van het huwelijk.

Vele jonge mensen stappen met irrealistische verwachtingen in het huwelijk. Ze hebben overdreven en niet-inlosbare verwachtingen. Het huwelijk wordt te romantisch, te onwerkelijk, te mytisch voorgesteld.

- op elk moment zal je bij je partner begrip vinden...
- je partner zal altijd de juiste en passende woorden van troost vinden...
- eenmaal gehuwd zal je nooit meer eenzaam zijn...
- je partner zal altijd belangstelling op hoog niveau voor jou hebben...
- seksualiteit is iets dat vanzelfsprekend zal werken en alle problemen oplossen...
- eenmaal gehuwd is de 'grote vrijheid' angebroken...
- kinderen hebben is een bron van geluk...

* Dorp 44, 2860 O.L.V. Waver

- praten zal meestal vlot en zonder problemen verlopen...
- dat je huwelijk nooit kan mislukken...
- dat je nooit meer op iemand anders verliefd zal geraken...
- enz....

Stuk voor stuk zijn deze verwachtingen op de een of andere manier onjuist en vrijwel onmogelijk te verwezenlijken.

Deze irrealistische verwachtingen worden dikwijls in de hand gewerkt door film, reclame, konsumptiemaatschappij enz....

De partner wordt dan overvraagd. Dit leidt tot spanningen en ontgoochelingen, soms zelfs tot diepe vereenzaming. Vandaar zoveel verborgen pijn in vele huwelijken.

2. Realistische verwachtingen ten aanzien van het huwelijk.

Een goede relatie wordt zomaar niet in de schoot geworpen. Elke dag dient hieraan gewerkt te worden.

Voorbeelden van een realistische vertrekhouding :

- dat je partner zal veranderen, en dat er net zo goed veranderingen kunnen plaats vinden via botsingen als via een geleidelijke ontwikkeling,
- dat ieder partner verschilt in zijn behoeften, vermogens, waarden en verwachtingen, omdat hij een ander mens is, niet alleen maar omdat de een man en de ander vrouw is...
- dat er bijna noodzakelijk conflicten zullen zijn... maar dat deze soms heel konstruktief kunnen zijn,
- dat de maatschappij heel veel invloed zal hebben op je relatie,
- dat het soort werk dat je doet je gedrag heel erg kan beïnvloeden binnen het huwelijk,
- dat kinderen opvoeden dikwijls gepaard zal gaan met spanningen,
- dat je je dikwijls onbegrepen zult voelen,
- dat goede seksualiteitsbeleving niet altijd even gemakkelijk zal verlopen.

3. Het huwelijk is een bepaalde vorm van relatie tussen man en vrouw.

Het beleven van het huwelijk hangt af van vele factoren. Een direkte huwelijksvoorbereiding kan veel niet opvangen. Een bepaald relatiepatroon ligt reeds voor een groot stuk vast.

Belangrijk in dit verband :

- opvoeding tot relatievorming in het gezin... hoe pakt men dit aan ?
- opvoeding tot relatievorming in de school... wat doet men op dit vlak ?
- maatschappelijke invloeden, bv. : de konsumptiemaatschappij waarin geleefd wordt leidt dikwijls tot een wegwerpmentaliteit. Als de partner niet beantwoordt aan mijn verwachtingen dan wordt hij of zij dikwijls een wegwerpmans of wegwerpvrouw...
- zin van het kristen-zijn : hoe is dit aangebracht, welk is het impakt van het evangelie op het leven van de jonge mensen ?

Bij begeleiding van verloofden zijn volgende vragen belangrijk :

- willen de beide partners werken aan hun huwelijk ?
- wat hebben zij hier voor over ?
- wat gaan zij doen om op niveau te leven ?

Belangrijke elementen in het vormingswerk bij begeleiding van verloofden tot het huwelijk.

1. Elk paar dient geholpen te worden om ZELF te ontdekken dat zij IN ZICH kansen hebben om, mits een aktive inzet, HUN huwelijk zo uit te bouwen dat ZIJ het als koppel, in onderlinge verstandhouding en als vervulling van een bewuste keuze van HUN levensvoorwaarden zinvol vinden.
2. In ons vormingswerk wordt als mogelijke keuze en vanuit een door ons zelf gerelativeerde levenservaring de overweging van de volgende waarden aangeboden :
 - de waarde van een levens- en gezinsuitbouw als een

bestendige en dagelijkse terugkerende keuze naar de partner en van beider mogelijkheden,

- de gelijkwaardigheid van beide partners,
 - het belang van het gesprek en van de niet-verbale communicatie,
 - het voortdurend zoeken naar een eigen evenwicht tussen de eigen ontwikkeling, persoonlijkheidsontplooiing en vrijheid van elke partner en anderzijds het creëren van een positieve en niet benauwende verbondenheid,
 - het openhouden van het gezin en huwelijk op de maatschappij, wat betekent het meewerken aan humanere levensomstandigheden, de waarde van relatie met vrienden, enz...
 - de waarde van bezinning zowel tussen partners als met anderen...
3. Bij heel wat jongeren leeft de duidelijke wens niet "beleerd" te worden en in samenspraak met anderen een mogelijk levensmodel te zoeken.

Dit betekent voor ons begeleidingswerk :

- een afstappen, daar waar dit mogelijk is en de behoefte ertoe aanvoeld wordt van de zogenaamde "magistrale" methode. Een echtpaar of priester geeft een lange inleiding. Hier is dan weinig gespreksruimte. Men stapt steeds méér over naar het principe van de "zelfwerkzaamheid", waar aan de hand van uitgewerkte gespreksmethodieken het gesprek over een "open" gelaten probleem wordt gestimuleerd en op gang gebracht in kleinere groepen onder begeleiding.
- het zich instellen van onze medewerkers op afwijkende opvattingen in geloofsopzicht en leven, er respect voor opbrengen, het relativeren zowel individueel als in ploeg, en dit telkens opnieuw, van als gangbaar beschouwde opvattingen en meningen. Dit echter zonder ten opzichte van onze huwelijkskandidaten een "eigen gezicht" te verliezen.
- de betrokkenheid van de jongeren bij het maatschappijgebeuren te stimuleren onder de vorm van kritiek op de consumptiemaatschappij, het kapitalistisch economisch systeem, het gevoel te versterken dat de fundamentele menselijke waarden dienen verdedigd te worden. Dit betekent :
 - de verwerking in onze programma's van vorming van de medewerkers om de actuele wereldproble-

matiek en aktuele levensvragen te volgen en, vanuit te vertalen humane evangelische levenswaarden te doorlichten.

- een proberen in eigen leven en getuigenis zo authentiek mogelijk te zijn,
 - een appèl naar de hele kerkgemeenschap om echt wereldbetrokken te zijn.
- een afstappen van werken met grote groepen.
Bij de verloofden, die zich aanmelden is een zeer grote diversiteit in belangstellingssfeer, intelligentieniveau, intel. vorming, levensopvatting, kerkelijke betrokkenheid...

Dit heeft geleid tot :

- in de huwelijksvoorbereiding een grote gamma van mogelijkheden uit te bouwen, zowel door wat de vorm betreft, als de duur.... (1 zondag, drie avonden, verloofdenweekend, bezoek ten huize van...)
- het tijdig opvangen en begeleiden in onthaalcentra van de huwelijkskandidaten om met hun, volgens geschiktheid en eigen wensen, te zoeken naar de voor hen meest aangewezen vorm van huwelijksvoorbereiding
- te pogen onze brochures, teksten en publikaties in een eenvoudige taal te houden, helder genoeg om zonder grote inspanning een problematiek te ontdekken en toch ruimte latend voor diepere bezinning.

SEKSUALITEIT EN GEZIN -
VISIE VAN C.M.B.V.*

Elke filosofie over seksualiteit en gezin vertrekt van een mens- en maatschappijbeeld waar men concreet gestalte wil aan geven. C.M.B.V. richt zich tot vrouwen uit de middengroepen en vanuit die invalshoek is het vanzelfsprekend dat onze visie getekend is door het eeuwenlang tweede-rangswezen-zijn van de vrouw. C.M.B.V. hanteert een overtuigd kristelijke visie wat een dimensie invoegt in onze kijk op en werken aan mens en maatschappij.

1. Visie van C.M.B.V.

a) Zelfbepaling staat centraal.

Reagerend op het verleden waar het leven van man en vrouw bepaald werd door de natuur, door het geslacht, menen we dat alle mannen en vrouwen een gemeenschappelijke menselijke begaafdheid hebben die bij het realiseren ervan gekleurd wordt door hun sekse. Welke kleur en hoe sterk gekleurd is minder afhankelijk van de natuur dan van de beïnvloeding door de cultuur.

In zoverre de cultuur een aanpraten betekent van opvattingen en gedrag dat de zelfrealisatie van man en vrouw als mens verhinderen, moet deze bewust doorbroken worden. Dit kan door het zelfbewustzijn, het vermogen tot zelfbepaling bij mensen te stimuleren. De mate waarin dit vermogen gehanteerd wordt konditioneert de ontwikkeling van de reële menselijke mogelijkheden.

b) Ons mensbeeld.

Iedere vrouw, iedere mens, leeft in het spannings-

*C.M.B.V.
Jozef II straat 71
1040 Brussel

veld van :

- het eigen persoonlijk leven
- de maatschappij
- het mysterie van haar bestaan.

Konkreter omschrijven wij deze drie opdrachten als volgt :

1. Elke vrouw is in de eerste plaats een opdracht voor zichzelf. Zij moet zorg dragen voor eigen gezondheid en haar eigen mogelijkheden ontwikkelen. Elke vrouw moet medemens zijn en steeds meer worden. Zij moet de medemens de kans bieden zichzelf te bepalen.
2. Elke vrouw heeft de opdracht zich, volgens eigen be-
gaafdheid kritisch in te zetten voor de opbouw van de
gemeenschap, en daarbij de positieve harde waarden te
doen doordringen.
3. Elke vrouw heeft de opdracht te zoeken naar de die-
pere zin van haar bestaan en deze concreet gestalte
te geven in haar leven. Voor ons, kristenen is deze
diepere zin te vinden in Kristus en Zijn Evangelie.

Het spreekt vanzelf dat deze drie opdrachten in het da-
gelijks leven door elkaar lopen en elkaar sterk beïn-
vloeden. Zij moeten tegelijkertijd meespelen in alle
beslissingen ook al kan het noodzakelijk zijn in bepaal-
de omstandigheden één opdracht prioriteit te geven.

c) Zelfbepaling in kristelijk perspectief.

Het adjektief kristelijk kan een totalitaire indruk
wekken, alsof het leven, de zelfbepaling van de
kristen zou moeten gekoncretiseerd worden in een wel-
omschreven en eenvormig gedragspatroon. Dat is het
zeker niet. Het evangelie bevat geen uitgewerkte,
pasklare moraal maar ook daar klaar en duidelijk in
te vinden is hoe wij hier en nu moeten handelen.
Kristelijk leven betekent voor ons dat ons bestaan
betrokken moet zijn op Kristus. Dat wij ons uniek
mens zijn, onze zelfbepaling in wisselende situaties
steeds weer konfronteren met het evangelie en ons
gedrag afstemmen op waarden die daarin voorgeleefd
werden.

Geen eenvormigheid dus, wel mensen onderweg die pogen,
op eigen tijd en eigen wijze het evangelie te beleven.

d) Maatschappijbeeld.

In deze kontekst is het niet aangewezen uitgebreid in te gaan op het maatschappijbeeld dat wij afleiden van ons mensbeeld. Kort geschetst komt het hierop neer : de maatschappij moet zo georganiseerd worden dat elk individu, en vooral elke vrouw, zich groeiend kan waarmaken in :

- én het gezin of de zelfgekozen leefvorm
- én arbeid
- én vrijwillige inzet.

e) Seksualiteit : zelfbepaling en relatiebekwaamheid.

Seksualiteit is een gave en een opgave binnen het spanningsveld mens-maatschappij-mysterie. Het is een kans tot genieten en tot doorgeven van leven.

Seksuele betrekkingen zijn maar echt gelukkigmakend, mensmakend als ze horen bij een liefdesrelatie waarin de hele persoon betrokken wordt en de partners dus evenwaardig zijn. Vanzelfsprekend speelt de relatiebekwaamheid van elke partner hierin een grote rol. Een goede relatie hebben is iets dat moet en kan geleerd worden met vallen en opstaan.

Seksualiteit in brede en enge betekenis is een gave om van te genieten, om lust te ervaren en te geven.

Seksuele betrekkingen houden de mogelijkheid in nieuw leven te geven. Al of niet doorgeven van leven behoort tot de verantwoordelijkheid van de partners.

Als kristenen menen wij dat seksualiteit niet vrijblijvend mag beleefd worden, maar steeds weer getoetst moet worden aan de geest van het evangelie. En weer eens : dit laat zich niet vertalen in konkrete wetten en geboden.

Ook in de seksualiteit moet de zelfbepaling de kulturele beïnvloeding doorbreken. Dit geldt voor man en vrouw. Konkreet voor de vrouw betekent dit zeker loskomen van haar opgedrongen model van onderworpenheid en dit zowel in sociale relaties als bij seksuele betrekkingen. Het houdt in dat zij thuis komt bij haar eigen lichaam, haar eigen gevoelens, haar eigen mogelijkheden.

f) Gezin : verwezenlijking van waarden.

Het gezin - samenleven van twee generaties - zien wij als zeer waardevol en de kwaliteit ervan bevorderen is voor ons een belangrijke opgave. Dit neemt niet weg dat wij andere levensvormen positief waarderen.

De kwaliteit van de zelfbepaling en van de relatiebekwaamheid van de individuele partners is van doorslaggevend belang voor de relatie man-vrouw, voor de kwaliteit van het gezin en van de opvoeding van de kinderen. Wij zien het dan ook als onze belangrijkste opdracht die kwaliteit in de wisselende levenssituaties te bevorderen.

Het gezin is voor ons een milieu waar waarden kans tot realisatie moeten krijgen. Fundamenteel hiervoor is het voorleven ervan en inzien in welke mate men van elkaar kan leven : ouders van kinderen, kinderen van ouders.

Aangeven van waarden betekent afstappen van welomschreven gedrag en de vormgeving overlaten aan de verantwoordelijkheid van de gezinsleden.

Met als inspiratiebron het evangelie zien wij vier waarden die voor het individu en de samenleving gelukkigmakend zijn :

1. de existentiële waarde : jezelf worden en anderen kans geven zichzelf te worden; verantwoordelijk zijn voor jezelf en voor de gelijkwaardige anderen.
2. de affektief-assertieve waarde : positieve zachte en positieve harde waarden ontwikkelen bij jezelf en de kans daartoe geven aan de anderen.
3. de sociaal-kulturele waarde : medeverantwoordelijk zijn voor het welzijn en de welvaart van de gemeenschap en dit vooral langs het doen doordringen van positieve zachte en harde waarden.
4. de levensbeschouwelijke waarde : teken van God zijn in het dagelijkse leven en medeverantwoordelijkheid opnemen voor de groei van de geloofsgemeenschap.

2. Methode.

a) Ons vertrekpunt.

Het gaat ons om gedragsverandering bij volwassen vrouwen, d.w.z. hen een helpende hand bieden om vollediger en effectiever te functioneren in de samenleving.

De belangrijkste principes hierbij zijn :

1. dat de persoonlijkheid van de vrouw de rijkste bron van leren is : het geheel van ervaringen, gevoelens en houdingen die zij verworven heeft is uniek didactisch materiaal;
2. dat volwassenen best leren door ervaring en dus door actieve betrokkenheid bij het onderwerp. Informatie alleen volstaat niet;
3. dat volwassenen enkel leren wat zij willen. De inhoud moet dus zeer nauw aansluiten bij de behoeften van de vrouw;
4. dat leren best in groep gebeurt, afgewisseld met persoonlijk verwerken.

De meest aangewezen werkwijze, met een keuze uit een brede waaier van technieken, is dan ook :

1. losmaken wat de leden zelf weten
2. laten ontdekken wat zijzelf kunnen en zijn
3. aanvullen met informatie
4. ervaring opdoen met nieuwe informatie.

Deze meest aangewezen werkwijze wint langzaamaan veld in onze afdelingen. Afstappen van de breed verbreide katheders-methode is niet zo gemakkelijk in de midden-groepen. Trouwens binnen een bepaalde doelstelling blijft de kathedersmethode aangewezen.

Bovendien draait onze beweging van hoog tot laag op vrijwilligsters, bijgestaan door een tiental vrijgestelden. Het zijn dan ook de vrijwilligsters die inhoud en methode bepalen.

b) Het jaarprogramma.

Het jaarprogramma wordt opgesteld door 15 vrijwilligsters op basis van een behoeftenpeiling in de gewesten. Het omvat inhoudelijke voorstellen en een aan-

bod van technieken voor elk onderwerp.

Alle afdelingen ontvangen het jaarprogramma met het verzoek minstens twee onderwerpen hieruit te kiezen. De vier andere vormende vergaderingen worden gepland a.d.h. van een behoeftenpeiling bij de eigen leden.

De grote vrijheid om zelf vergaderingen te plannen is een bewuste keuze van onze beweging. Wij willen vrouwen kansen geven om door ervaring te leren. Langs geëigende vorming voor bestuursleden proberen wij eigentijds denken rond vormingswerk te laten doordringen.

c) Inhoud jaarprogramma rond Gezin en Seksualiteit.

Zelfbepaling en relatiebekwaamheid stimuleren is onze belangrijkste bekommernis. Enerzijds werken wij er uitdrukkelijk aan langs welomschreven thema's. Maar ook de andere onderwerpen zijn ervan doorweven en beogen dit langs de werkwijze.

Een paar thema's :

- 74-75 : Nieuwe leefpatronen voor man en vrouw.
Het ludieke in het leven.
- 75-76 : Uw terrein, mijn terrein, toch samen gelukkig zijn.
- 76-77 : Ruimte voor jezelf en je partner.
- 77-78 : Gewetensvorming voor volwassenen.
Denken de journalisten in onze plaats ?
Leugenachtige reclame.
- 78-79 : Je verschijning een open boek.
Is er in het moderne leven nog plaats voor trouw ?
- 79-80 : Het gezin in het geding.
Bijblijven om niet te moeten bijbenen
Doe het zelf, ook je papieren huishouden.
De vrouw in het beroep : gelijke opleiding, gelijke kansen.
De vrouw bevraagt een mannenkerk.
- 80-81 : Voor mij mag je zijn wie je ben : alleenstaanden, weduwen, ongehuwde moeders en echtgescheidenen.

Informatie over seksualiteit werd nog niet langs het jaarprogramma gegeven. Wel werd dit gedaan in verschillende afdelingen.

Misschien iets voor de toekomst ?

d) Het bewegingsblad 'DE VROUW'.

Dezelfde bekommernis komt tot uiting in ons ledenblad. Bovenstaande onderwerpen werden erin behandeld, ook andere onderwerpen die nauw aansluiten bij de behoeften van onze leden.

Bovendien worden de leden aangemoedigd tot zelfvorming langs boekbesprekingen en het signaleren van kursussen.

e) Aktiegroep Vorming tot Relatiebekwaamheid.

Deze aktiegroep werd opgericht op initiatief van onze beweging. Hij is pluralistisch samengesteld uit medewerkers en medewerksters uit de welzijnssector die dagdagelijks mensen met problemen opvangen en begeleiden.

Ons eerste doel is een vormingsprogramma opstellen voor alle niveau's en alle netten van ons onderwijs, om kinderen en jongeren voor te bereiden op samenleven en samenwerken in gezin, in de zelfgekozen leefvorm, in de maatschappij. Vorming tot relatiebekwaamheid is de basis maar uiteraard komen ook seksualiteit en gezin aan bod.

Een tweede doel is het ontwerpen van bijscholing voor de huidige leerkrachten en vorming voor de toekomstige leerkrachten.

Het is voor ons bijzonder verheugend te mogen ervaren dat hechte samenwerking tussen verschillende levensbeschouwingen mogelijk is zelfs rond zulke controversiële materie als leefvormen, gezin, seksualiteit, relatievorming. Het is een verrijkende ervaring en wij hopen in de toekomst op deze wijze verder te kunnen werken rond andere materies.

Luc VANDEWALLE

SEKSUALITEIT EN GEZIN IN HET VORMINGSWERK -

VISIE VAN V.V.S.H.*

Ik heb eigenlijk wat moeite met de titel van deze studiedag : "Seksualiteit en gezin in het vormingswerk". Moeten de eerste twee begrippen als eenheid ingepast worden in het vormingswerk in Vlaanderen, of bekijken we drie aspecten die niet noodzakelijk samenhangen, maar waartussen we wel naar verbanden en/of tegenstellingen zoeken ?

Sommigen zullen bovendien niet spreken over 'seksualiteit', maar over 'liefde', een begrip dat J. Kruithof omschrijft als "een relatie tussen 2 mensen die zowel hun eigenzelf als dit van de ander positief waarderen en zich voor hun eigen zelf als dit van de ander inzetten". In de praktijk geeft zo'n omschrijving de indruk dat alles "van zelf gaat als er maar liefde aanwezig is" en dat er met het gezin dat beschouwd wordt als hoeksteen van onze maatschappij eigenlijk geen vuiltje aan de lucht is. Als ik daarentegen de echtscheidingscijfers voor Vlaanderen bekijk (in '79 toch 114 echtscheidingen op 100.000 inwoners), kunnen er vraagtekens bij die 'rooskleurige situatie' worden geplaatst.

Anderzijds lijken ervaringen in konsultatiebureau's als CGSO, onze zusterorganisatie, soms het idee te wekken dat seksualiteit alleen een procreatieve, een voorplantingsfunctie heeft of veel ongewenste zwangerschappen veroorzaakt; dat verkrachting binnen het huwelijk, fysisch en psychisch geweld op vrouwen meer en meer de kop opsteekt; dat incestverhoudingen, buitenechtelijke betrekkingen, relatiestoornissen en seksuele dysfuncties legio worden. Maar ook dit is wellicht een te scheefgetrokken bril om naar seksualiteit te kijken.

*Vlaamse Vereniging voor
Seksuele Hervorming
Troonstraat 51
1050 Brussel

Ik wil de drie begrippen uit de titel even afzonderlijk belichten vanuit de ideologie van V.V.S.H. en eigenlijk heb ik daarbij geen grotere pretentie dan wat elementen aan de orde te stellen waarover nadien in de groepen mogelijk verder kan gepraat worden.

1. Seksualiteit.

Van Ussel onderscheidt wat seksualiteit betreft twee visies : de engseksuele visie en de totaal-menselijk-emanipatorische. De engseksuele visie met een negatief eng-seksuele : seks alleen in functie van voortplanting, seks is dierlijk, voert tot verderf, is gevaarlijk; en een positief eng-seksuele : er moeten taboes doorbroken worden om werkelijk vrij te worden, bij de prestaties zoeken we naar het maximaal aantal orgasmes met zoveel mogelijk partners in zoveel mogelijk verschillende houdingen waarbij zoveel mogelijk taboes omvergegooid worden.

Beiden zijn eng-seksueel omdat ze grote aandacht besteden aan het seksuele. Er is weinig ruimte voor een gedistantieerde of spottende houding. Seks is ernstig, men is voor of tegen. Beiden doen krampachtig aan en hebben het lachen verleerd : ze maken de mens los van zijn totaliteit.

De totaal menselijke visie is ruimer omdat seks minder belang krijgt. Men vraagt zich af welke gevoelens echt seksueel zijn. Men leerde ons in de zeventiger jaren denken dat we op zoek zijn naar seksuele bevrediging, terwijl we in feite wellicht op zoek zijn naar menselijk contact om onze eenzaamheid op te heffen. Bevrediging in de relatie krijgt in deze visie veel aandacht en pas daarna constateren we welke genitalia er bij te pas kunnen komen.

Met een definitie van seksualiteit is moeilijk te werken. Spreken in termen van 'visie op seksualiteit', zoals Van Ussel, maakt het al iets makkelijker hanteerbaar. Ik zou er echter voor pleiten te praten over 'seksualiteitsbeleving', waarin verschillende verschijningsvormen van die seksualiteitsbeleving aan bod kunnen komen : heteroseksualiteit, homoseksualiteit, bisexualiteit, sommigen zijn masturbatie trouwens al 'monoseksualiteit' gaan noemen.

Carlier, Kruihof en Boehm constateren immers, als ze die totaal-emanipatorische visie willen invullen, dat de inhoud van het begrip seksualiteit sterk samenhangt

met het woordgebruik en de attitude van de gebruiker tegenover het begrip.

Seksualiteit krijgt een andere betekenis naargelang het aksent op een andere functie, een andere belevingsvorm wordt gelegd : de lustfunctie (tegenover de lustangst in onze kultuur), de spelfunctie, de sensualiteit (bv. de onderwaardering van tast- en reukzin bij het seksueel beleven, het aanrakingstaboe), seks als uitdrukking van relatie(s), seks als expressie en communicatie, orgasmebeleving. Bovendien kunnen de genitalia, die soms voor of bij één of meerdere functies gebruikt worden, ook een voortplantingsfunctie hebben. Daarbij zou ik zelf nog één functie willen toevoegen : seksualiteit is ook onderwerp van veel moraliserende discussies.

Carlier beklemtoont vooral, maar niet uitsluitend, het relationele aspekt. Konkreet stelt hij dat we moeten afstand nemen van de engseksuele houding, die zowel bij de vertegenwoordigers van een antiseksuele houding als bij die van een proseksuele houding voorkomt. We moeten zoeken naar aansluiting bij een bredere visie waar seks geen autonome functie heeft, maar deel uitmaakt van het ganse lichaam, bij de persoon (personcentered ipv. body-centered) en bij de maatschappij : relaties kunnen immers zeer verschillend zijn naargelang de maatschappij waarin ze voorkomen : instrumenteel, functioneel, persoonlijk, konkurrentieel, possessief...

Relaties veronderstellen het bestaan van een seksuele moraal. Vermits de mens volgens de antropologie alle richtingen uitkan, zijn er fundamentele opties nodig. Met Carlier vindt de V.V.S.H. dat we geen nood hebben aan een specifieke seksuele moraal, wel aan een algemene sociale moraal en aan een hieraan aangepaste algemene wetgeving.

Meteen hebben we bovendien 2 belangrijke elementen toegevoegd : naast het aspekt 'seksualiteitsbeleving', moeten we ook praten over 'relatiebeleving' en 'maatschappelijke beleving'.

2. Het "gezin".

Marc Van Bogaert komt in zijn licentiaatsverhandeling (78) tot de vaststelling dat veel 'linkse mensen' meestal volgende idealen vooropstellen ivm. relatiebeleving, en volgende opmerkingen plaatsen :

1° Seks als intimiteit.

2° Het element liefde, maar met veel vraagtekens.

- 3° Deze intieme "wij-relaties" worden door een politiek-ekonomische suprastructuur bepaald. Via bewustmaken moet een mentaliteitsverandering op gang komen naar een totaalmenselijke emancipatie.
- 4° Aandacht voor machtselementen in de relatie en in de maatschappij : afzetting tegen rechts en het fascisme om de starre, onkritische identificering met orde en gezag, gekonkretiseerd in de opvatting dat het gezin de basis van de maatschappij blijft uitmaken.
- 5° Men wil aandacht voor democratische besluitvorming voor gelijkberechtiging van de vrouw, voor het doorbreken van rolpatronen en voor andere samenlevingsvormen.

Van Bogaert komt echter tot de konklusie dat er een hoop kognitieve diskrepancies bij deze mensen worden aangetroffen, die terug te brengen zijn tot wat hij met Cooper noemt 'de terreur van het Westers kerngezin' (wat Susanne Brøgger de 'tweezaamheid' noemt). Mensen die iets nieuw willen proberen ondervinden daarbij moeilijkheden. In essentie is die terreur van het Westers gezinstype toe te schrijven aan ekonomisch-politieke factoren : superkonsumptie is nodig door de kwaal van overproduktie waaraan onze maatschappij-in-krisis lijdt. Het Fem-soc manifest 80 maakt daarbij duidelijk dat het 'gezinsprimaat' in het Westers model overeenkomt met het patriarchaal model en steunt op het gratis verrichten van huishoudelijk werk door de vrouwen voor de baas van de man. Zij vermelden duidelijk de dubbele onderdrukking van de buitenhuiswerkende vrouw : als arbeider en als vrouw, een onderdrukking die vastzit aan hun moeder- en gezinsrol. Het gezin heeft zijn plaats in het ekonomisch systeem omdat de huishoudelijke arbeid ervoor zorgt dat de werkers elke dag de nodige rust, voeding, kledij en seks vinden en klaar zijn om voor de baas te werken. Om deze gezinsmoraal en de eraan gekoppelde voortplantingsmoraal hoog te houden is het middel : heteroseksualiteit als norm stellen en dit als waarde in het socialisatieproces inbouwen. Kenmerken van deze heteroseksuele normering zijn : de machtsverschillen tussen man en vrouw, rigiede taak- en rolyverdeling, wenselijkheid van kinderen, isolatie tegenover de buitenwereld, kwasi onmogelijkheid om andere relaties aan te gaan en de klemtoon op de seksuele komponent binnen de prestatiemoraal.

Hierbij wil ik echter twee opmerkingen plaatsen :
 a) we hebben het hier heel duidelijk over heteroseksualiteit als dwingende normering, soms terecht, maar ook

soms ten onrechte verward met individueel hetero-seksueel gedrag,

b) we hebben het over het gezin, dat hoewel slechts een historisch verschijnsel vanaf de 17^e eeuw, als instituut wordt beschouwd en waarbij varianten als het open-huwelijk van de O'Neills of de orgasmevariant ipv. voortplantingsnorm, slechts valse varianten zijn, omdat ze, op deze manier voorgesteld, evengoed een ondersteuning van het Westers gezinstype inhouden.

Als we over de maatschappelijke beleving van relaties hebben, mogen we zeker ook niet vergeten de invloed van de werkloosheid op gezin en andere samenlevingsvormen te vermelden.

Bakke vermeldt in een studie van 69 een proces van desoriëntering waarbij de gezinsroutine uit de hand loopt, de vrouw verplicht wordt grotere verantwoordelijkheid op te nemen, buitenshuis moet gaan werken, wat spanningen veroorzaakt in de relatie man-vrouw-kinderen doordat het aanzien van de man daalt. In deze fase bestaat de kans dat de rol van de vrouw belangrijker wordt, dat er een doorbreking komt van de rolpatronen. Alles hangt echter samen met de duur en de intensiteit van de economische crisis : zal die ons voldoende tijd laten om deze rolpatroon doorbreking te stabilizeren, met emancipatorische winst voor alle betrokkenen of krijgen we een terugval op een lager niveau, waarbij de nieuwe lagere status gewoon opnieuw in het oude patroon wordt geïntegreerd ?

3. Vormingswerk.

Tot slot wil ik de V.V.S.H. nog situeren in het soort vormingswerk dat het beoefent. Ward Govaerts systematiseert het vormingswerk in Vlaanderen in 4 kategoriën : het personalistisch konsept, het konsept permanente vorming, het kritische en het socialistische vormingskonsept.

Over de permanente vorming wil ik het hier niet hebben, omdat dit meer een idee is dan een konsept, tot nu veelal besproken op kongressen, maar niet echt gerealiseerd tenzij via overheidsinitiatieven en in bijscholingskursussen.

Binnen het personalistisch konsept overheerst het idealistische denken over mens en samenleving : mentaliteitsverandering is belangrijk, iedereen moet zijn eigen verantwoordelijkheid opnemen. Verbeter de wereld, begin bij jezelf.

Het kritische konsept beschouwt ofwel de menselijke geest als schepper van de werkelijkheid - de maatschappij is het produkt van wat de individuele leden ervan willen ofwel vinden we hier een materialistische variant die de ekonomie beschouwt als onderbouw van moraal, politiek, wetten en gewoonten die de bovenbouw vormen. Men wil kritische, aktieve burgers vormen via aktie- en pressiegroepen, (en bewustwordingsprocessen).

Het socialistisch konsept leunt hier dicht bij aan en gelooft dat de mens de vervreemding kan overstijgen in de strijd naar een zelfbeherend socialisme. Men werkt dikwijls met de problematizerende methode van Freire. Als inhoud worden thema's gekozen die leven onder grote groepen mensen. Aktie en reflexie wisselen elkaar af en dikwijls werkt men met basisgroepen.

Het konsept dat V.V.S.H. hanteert is eigenlijk een mengeling van dit kritisch konsept met het socialistische en het personalistische, in die zin dat V.V.S.H. werkt of probeert te werken met een totaal-emanipatorisch mens- en maatschappijbeeld, humaniserend en pluralistisch naar een vrije samenleving waarbinnen ieder individu vrij zijn/haar seksueel, affektief, relationeel en maatschappelijk leven kan inrichten zoals men dat zelf wil.

Hierbij staan vooral de emancipatie van vrouwen én mannen, de rolpatroonsdoorbreking en het aandacht schenken aan de gelijkwaardigheid tussen de verschillende seksualiteitsbelevingen centraal. Via diskussie, voordrachten en voorlichting aan scholen, jeugdclubs, edm. via samenwerking met vrouwen- en homo-organisaties proberen we een kritische benadering te maken van stellingen en opvattingen rond erotiek, relaties, vruchtbaarheid, samenlevingsvormen, waarbij de voorlichting zoveel mogelijk steunt op wetenschappelijk verantwoorde inzichten en waarbij niet louter de voortplanting, maar vooral de lichaamsbeleving, het persoonlijke van de seksualiteitsbeleving en de gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen, van verschillende samenlevingsvormen centraal staan.

AANVULLING : KONKRETE AKTIVITEITEN V.V.S.H.

A. Algemeen overzicht

1. Nauw aanleunend bij konsultatiewerk.

- organiseren van receptionistenopleiding
- voorlichtingsbijeenkomsten
- antikonseptie-opleiding, opleiding tot spreker CGSO
- studiedagen rond antikonseptie
- meer gespecialiseerde trainingen :
 - workshop dromen
 - werkgroep ouders-kinderen, "luisteren naar kinderen"
 - doorgaande groep voor vrouwen
 - pre-orgastische vrouwengroep
 - communicatietraining
 - groep
 - encountergroep, ontmoetingsgroepen
- bezoeken van klassen, andere groepen van CGSO
- gespreks- en discussieavonden rond menopauze, sterilisatie, antikonseptie...
- infostands, boekenbeurs, open-deur-dag
- filmvoorstellingen, diareeksen
- panel, voordrachtavonden, thema-avond, toneelvoorstelling
- homoteater
- vormingsdagen, -weekends.

2. Praat-, doe- en werkgroepen.

- "Voel je lekker in je lijf", sensuele massage
- zelfverdediging voor vrouwen, zelfhulpgroepen voor vrouwen
- pre-orgastische vrouwengroep, praat- en doegroep voor vrouwen
- vrouwen tegen verkrachting
- Fem-soc groep
- samenwerking met vrouwenhuis, Dolle Mina...
- homofielenwerkgroep (of samenwerking met)
- mannenpraatgroep
- contactgroep alleenstaanden, ontmoetingsgroep
- seksualiteit en gehandicapten, speelothek
- info- en aktiegroep, groep eksterne aktie, seks en onderwijs
- praatgroep rond seksualiteit, adapatiewerking
- abortuskomitee (of samenwerking met)

3. Informatie- en dokumentatiedienst ter ondersteuning van CGSO-VVSH activiteiten.

4. Eksterne aktie.

- naaktzwemmen, gemengde sauna, feesten, fuiven...
- dokumentatiedienst, ontlening van boeken- en leermiddelen, didaktisch materiaal
- bezoeken aan of samenwerking met andere organisaties
- bekendmaking van activiteiten/ideologie; Babbeltroeg
- perskonferentie, opendeurdag, infostands, boekenbeurs
- toneel, film, diareeksen, info- en debatavonden
- enquête aan de leden
- homoteater
- deelname aan activiteiten van andere organisaties, betogingen, persmoties, bezoek aan bezette fabriek.

B. Meer gedetailleerd

1. Filmavonden - diareeksen - toneel.

- "Etc. etc. etc."
- "Family Life"
- "Femme de Jean"
- "L'Histoire d'A"
- "Je me marie, je ne me marie pas"
- "Misteries van het organisme"
- "Te jong voor dit, te oud voor dat"
- "Seksualiteit en ouderen"
- "De ooeivaar kan me nog meer vertellen"
- "Straks is allang voorbij"
- "Infoavond met dia's voor naturisme"
- "Vrouwenemancipatie in China"
- " Stuk over vrouwenemancipatie vh. Trojaanse Paard"
- "Vrouwenmishandeling"
- "Geen homobevrijding zonder maatschappijbevrijding"
- "Tweemaal hetzelfde"
- "Seks en kommunikatie"
- film "Strohfeuer" en "Glissement du plaisir"
- "Geslachtsziekten" (diareeks)

2. Debat, infoavond, voordrachten ...

- kontraseptie
- verkrachting
- juridische aspecten echtscheiding
- menopauze
- hoe normaal is de moraal ?
- sterilisatie
- emancipatie
- "de seksuele wanorde"
- "de functie van het orgasme"
- naturisme
- massage als vorm van contact
- "Kritisch onderwijs"
- "Feminisme - socialisme"
- "Integratie van homofielen in de samenleving"
- "Pedofilie"
- Homoseksualiteit - biseksualiteit
- menopauze en overgangsjaren
- adoptie, huwelijksgoederenrecht, echtscheiding
- abortus
- Masters & Johnsontherapie
- orthofarmaceutica
- psychologische aspecten in het gebruik van anti-konseptiva.

Julien VANKERKHOVEN

GEZIN EN SEKSUALITEIT IN HET VORMINGSWERK -
VISIE VAN B.G.J.G.*

Inleiding.

De Bond van Grote en Jonge Gezinnen (BGJG) is een pluralistische organisatie die beoogt (zie art. 2 van de statuten) "de rechten, alsook de zedelijke en stoffelijke belangen van de gezinnen, meer in het bijzonder van de grote gezinnen, te dienen en te verdedigen". Zijn werking steunt enerzijds op de onvervangbare waarde van het gezin op het persoonlijk, sociaal en cultureel vlak, en anderzijds op de beginselen van rechtvaardigheid en maatschappelijke saamhorigheid. De Bond wil in alle opzichten de belangen behartigen van de grote gezinnen en van alle gezinnen, die volgens de mogelijkheden van de echtelijke liefde en de vereisten van de opvoeding, kinderrijk willen zijn. De Bond wil dit doel vooral bereiken door het vormingswerk voor volwassenen in verenigingsverband."

Hiermee worden reeds enkele belangrijke dingen gezegd die verder bepalend zullen zijn voor de wijze waarop gezin en seksualiteit in het vormingswerk aan bod kunnen komen. Het pluralistische karakter van de BGJG wordt uitdrukkelijk in de statuten (art. 4) vermeld waar gezegd wordt: "volkomen zelfstandig als hij is, streeft de Bond zonder onderscheid de bundeling na van gezinnen uit alle levensbeschouwelijke en maatschappelijke kringen." In hetzelfde artikel staat vervolgens: "de aangesloten leden zijn de vaders en/of moeders of voogden van gezinnen die tenminste drie kinderen hebben of gehad hebben, en van jonge gezinnen, die de idealen en de doelstelling van de Bond aankleven. Daarenboven kunnen toetredend lid zijn, diegenen die niet aan deze

* Bond van Grote en Jonge Gezinnen
Troonstraat 125
1050 Brussel

voorwaarden voldoen, maar eveneens de idealen en de doelstelling aankleven en voor de belangen van de Bond willen ijveren".

In de publieke opinie, ook bij nog een aantal bestuursleden van de plaatselijke afdelingen, bestaat nog steeds de mening dat de BGJG hoofdzakelijk de kinderrijke gezinnen groepeert, of dat kinderrijk zijn een voorwaarde is om volwaardig lid te kunnen zijn. In de tijd gezien is dit inderdaad ooit het geval geweest. Velen herinneren zich nog de vroegere benaming van de Bond van Kroostrijke Gezinnen, een benaming die in de volksmond nog steeds leeft.

Zonder het met deze woorden te zeggen bestaat dus nog de idee dat het ideaal bij de BGJG nog steeds het grote gezin zou zijn. Na 25 jaar Jonge Gezinnen-Aktie is het jonge gezin meer en meer volwaardig lid bij de BGJG en via statutenwijzigingen kwamen jonge gezinnen tot echte participatie aan beheer en beleid van hoog tot laag in de organisatie.

Historisch gezien heeft zich in de opdrachten van de BGJG een evolutie voorgedaan, nl. van materiële belangenbehartiging - (wat wij doorgaans de 'revendikatieve functie' noemen) tot de werking waarin het vormingswerk een taak heeft - (intern ook de 'edukatieve functie' genoemd). Maar waar deze evolutie het resultaat is geweest van de verbetering van de materiële situatie van de gezinnen in onze samenleving die zelf gevolg was van de gunstige economische situatie, is de huidige economische crisis er weer oorzaak van dat opnieuw een vernieuwde en verscherpte belangstelling ontstaat voor dit "eerste" terrein in het opdrachtenpakket van de BGJG. Intussen heeft zich het verschijnsel voorgedaan dat naast de BGJG in alle gemeenten de zogenaamde kulturele verenigingen (zoals de drie Fondsen), de (overwegend kristelijk) geïnspireerde mannen- en vrouwenorganisaties veel duidelijker dan de Bond een edukatieve functie vervullen, met name dan op het terrein van het vormingswerk.

Het begrip gezin heeft dus een bepaalde betekenis, nl. vooral het kinderrijk gezin of tenminste het gezin dat gericht is op kinderen. Een niet zo uitdrukkelijk uitgesproken vereiste daarbij is dat het hierbij gaat om het door het huwelijk bekrachtigde gezin. Impliciet neemt de BGJG deze stelling aan, o.m. in zijn pleidooi voor een huwelijksvriendelijk belastingssysteem.

Zonder dat dit met zoveel woorden kan gezegd worden,

krijgt de seksualiteit in deze kontekst vooral betekenis in de uitbouw van het gezin. Deze visie komt soms tot uiting bv. wanneer een brochure zoals "Ouders wensen kinderen wensen ouders; over gezinsplanning, vruchtbaarheid en contraceptie" wordt gepubliceerd. Zo stelden toen nogal wat bestuursleden de vraag of de Bond voortaan de kinderbeperving zou voorstaan, of, werd de opportuniteit van deze publikatie in onze vereniging tenzuerste betwijfeld.

Met deze inleiding wil ik geenszins een negatief beeld ophangen van de Bond. Het is mijn bedoeling evenmin op deze plaats de loftrumpet over de BGJG op te steken om tot "verdediging" over te gaan. Wel wil ik een stelregel uit het vormingswerk in de praktijk toepassen, nl. terdege rekening houden met de edukatieve behoeften van onze leden in de levensomstandigheden waarin zij zich bevinden. En wanneer het er om gaat edukatieve doelstellingen in konkrete programma's om te zetten, dan moeten wij tenzuerste rekening houden met de praktische werkmogelijkheden waarover kan beschikt worden.

De praktijk en het vormingswerk.

Wat de BGJG onder vormingswerk verstaat wordt uitgedrukt in ons "Werkboek Luisteren en Spreken" : edukatieve hulp (zijn) om de veranderingen in onze levenssituatie aan te kunnen, om ze als mens de baas te blijven. Het gaat dus niet enkel om het aanpassen aan de gegeven situatie, maar ook zelfvernieuwend en veranderend op die situatie in te werken. De BGJG is als organisatie voor sociaal-kultureel vormingswerk vooral gericht op de bevordering van vormingsprocessen bij volwassenen die zich in een huwelijks- en/of gezinssituatie bevinden "waarbij deze komen tot een beter begrijpen van zichzelf en hun situatie, tot een kritischer waarden ervan en tot een bewuste en gerichte hantering van de mogelijkheden in hun samenlevingsverband."

In de praktijk van de werking worden vanuit de centrale dienst te Brussel (met name de vroegere dochter-vzw Gezinsschool, Centrum voor Pedagogische Vorming van de gezinnen, inmiddels geïntegreerd in de BGJG zelf waaruit de Dienst Vormingswerk ontsproot) naar de plaatselijke afdelingen toe suggesties aangeboden voor het vormingswerk met de leden.

Ik beperk mij tot een zeer beknopte opsomming. Er zijn de klassiek-gekende voordrachten of gespreksavonden rond seksuele opvoeding en voorlichting in vele plaatselijke afdelingen, al dan niet georganiseerd in

samenwerking met andere organisaties of met de ouderverenigingen van scholen. De periode dat deze onderwerpen nog veel volk lokten is inmiddels wel voorbij. Er zijn andere kanalen langs waar mensen geïnformeerd kunnen worden.

Daaraan hebben wij overigens meegewerkt, ondermeer op het gebied van publikaties :

- 1967 : "waar komen de kleine kinderen vandaan ? een boekje voor jongens en meisjes tot 14 jaar om voor te lezen of zelf te lezen" ;
- 1968 : "hoe moet ik mijn kind voorlichten ? een boekje voor de ouders van kinderen tot 14 jaar";
- 1970 : "geluk in de liefde; inleiding tot het seksuele leven van jonge mensen";
- 1975 : " ouders wensen kinderen wensen ouders; over gezinsplanning, vruchtbaarheid en contraceptie" (waarvan in het voorjaar de vierde herwerkte druk verschijnt : 20-25.000 eks.);
- 1980 : "ik trouw nog elke dag" de jonge publikatie van de jonge gezinnen.

Rond deze publikaties werden in de plaatselijke afdelingen vormingsactiviteiten gehouden.

Zo ook werden vormingsavonden georganiseerd rond televisieprogramma's :

- 1970 : (4 dec) : "zò zijn; de homofiele mens"
- 1973 : (17 jan): "grote mensen noemen het seks"
- 1974 : (5 feb) : "anticonceptie nu en morgen"
- 1976 : (19 en 26 okt) : "verboden toegang; verkenning van het menselijke territorium".

Enkele vaststellingen in verband met de plaatselijke vormingsactiviteiten :

- In het geheel van onderwerpen die tijdens vormingsactiviteiten behandeld worden nemen de thema's rond seksualiteit een relatief klein aantal in.
- Er is een verschuiving gaande van "voorlichtingsprogramma's" naar thema's waarin "omgaan met elkaar", dus over de relatie(bekwaamheid), meer op de voorgrond komt.
- De thema's "gezin", "seksualiteit", "relatie tussen man en vrouw" worden in de afdelingsbesturen eerder als "moeilijke" thema's aangezien. Zij worden spontaan minder geprogrammeerd dan andere thema's zoals bv. over school, onderwijs, of diegene waarin konkrete vragen uit de opvoeding van kinderen aan de orde komen.
- In bijkomende orde is de vaststelling dat voor de

"moeilijkere" onderwerpen ook minder talrijk wordt deelgenomen, voor de afdelingsbesturen ook geen stimulans om deze thema's te programmeren. Een (vormings)-activiteit wordt vaak geëvalueerd in termen van aantal deelnemers, en dit is bij deze meestal nogal wat kleiner.

- In de visie van vele bestuursleden behoren deze thema's tot de strikt persoonlijke en privé-sfeer en worden zij hierdoor moeilijker bespreekbaar geacht. Gedeeltelijk hierdoor is het verklaarbaar dat de brochures die werden gepubliceerd een redelijk hoge oplage kenden. Bijvoorbeeld is dit zeer duidelijk het geval met het onderwerp "anticonceptie". De publikatie beleeft inmiddels een vierde herdruk, maar in verhouding is het aantal vormingsactiviteiten in de afdelingen zeer klein te noemen.
- Velen menen ook dat zich op dit terrein vragen stellen van morele aard, waarvan wordt aangenomen dat deze best worden overgelaten aan de voorlichting en de wijsheid van de desbetreffende religieuze en ideologische organisaties.

Herbezinning.

Op dit ogenblik is bij de BGJG, in de schoot van het vormingswerk, een herbezinning gaande. Meer en meer wint de gedachte veld volgens dewelke voorlichting en vorming op het terrein van seksualiteit dient verstaan te worden als een opdracht tot bevordering van relatiebekwaamheid waarin de bekwaamheid tot intimiteit een belangrijk aandeel heeft.

In dit opzicht gaan wij graag een eind met Jos Van Ussel mee die pleitte voor een "herverkaveling". In deze optiek krijgt het "seksuele" de kans om herleid te worden tot de dimensie die er in feite mee bedoeld wordt, nl. geslachtelijkheid, of juist nog het "geseksueerde". Hierin schuilt tevens het gevaar dat het "leren omgaan met elkaar" erg oppervlakkig wordt benaderd en beperkt blijft tot oppervlakkige omgang waardoor er geen sprake meer is van gevoelens, uitwisselen van gevoelens, beleving van eigen lichamelijke om van daaruit te groeien naar elkaars lichamelijke, het zich kwetsbaar durven opstellen tot elkaar, zich durven openstellen voor lustgedrag, en tenslotte, durven leren liefhebben en geliefd worden.

De vragen die hierbij rijzen rond seksuele organen, voortplanting, vruchtbaarheid (wij bepleiten de breedste zin van dit woord, dus niet enkel biologisch maar ook

pedagogisch, sociaal) kunnen op perfecte wijze uit de weg gegaan worden. Mogelijkheden in de menselijke omgang, in de relaties tussen ouders onderling en kinderen, zoals tederheid, krijgen aldus geen kans. Of juist wel. Omdat hen een relatieve plaats toegekend wordt, m.a.w. een plaats die deel uitmaakt in relatie tot het geheel waarvan zij onderdeel zijn.

Vanuit de praktijk van het vormingswerk worden wij echter gekonfronteerd met de situatie waarin gezinnen van nu verplicht zijn te leven.

Ik beperkt mij hier tot een zeer summiere beschrijving omdat de belangrijkste elementen reeds herhaaldelijk werden aangehaald. Het volstaat erop te wijzen dat onze samenleving er een is van presteren, concurreren en consumeren. Telkens opnieuw botsen wij tegen deze "waarden" op.

Tijdens vormingsactiviteiten rond het thema "Een vader, wat is dat ?" werd immers herhaaldelijk vastgesteld dat de vaderfiguur (en meer en meer ook de moederfiguur) in feite in een konfliktsituatie terechtkomt. Buiten het gezin is hij onderhevig aan deze "moraal" en moet hij willens nillens in dit systeem meedraaien of hij is daarvan de dupe. Maar binnen het gezin zou hij eigenlijk tegenovergestelde principes moeten toepassen in de omgang met de partner en in de opvoeding van de kinderen. Hij zit tussen twee vuren, want waar hij kinderen zou leren dat niet presteren, concurreren of consumeren de belangrijkste maatstaven zijn, dan komen diezelfde kinderen toch met deze "moraal" thuis, meegebracht van op school ofwel uit het gewone dagelijkse leven waaraan zij deelnemen. Kinderen komen buiten het gezin al vlug in contact met (of worden soms het slachtoffer van) discriminatie en ongelijkheid.

Opvoeden tot tederheid, vorming tot relatiebekwaamheid zou dus moeten gepaard gaan met vorming tot weerbaarheid!

Bij het vormingswerk in de BGJG werd vorig jaar een vormingsproject gelanceerd waarin het thema "relaties tussen ouders en kinderen; (leren) beter omgaan met elkaar in gezinsverband" centraal stond. Vormingsprogramma's over rolpatronen (voor jonge gezinnen), "ik trouw nog elke dag", "luisteren naar kinderen" (Gordon), relaties met tieners en ook programma's voor de grootoudersgroep werden toen aan de afdelingen aangeboden. De gedachte die toen voorop stond was (opnieuw) vooral duidelijk te stellen dat in een gezinsbeweging precies het omgaan-met-elkaar van grote betekenis is in het opvoedingsgebeuren. Via deze vormingsprogramma's wilden wij concrete inzichten aanreiken en soms zelfs ook over-

gaan tot vormingskansen op het gebied van vaardigheden (denken wij aan de Gordonprogramma's). Het is na bijna één jaar werking nog te vlug om reeds duidelijk te kunnen zien hoe de plaatselijke afdelingen van dit aanbod gebruik gemaakt hebben en hoe hierop door de leden gereageerd werd. Maar nu reeds willen wij in die richting verdergaan. Wij zoeken opnieuw naar konkrete mogelijkheden om een volgende stap te zetten op het vlak van "vorming tot relatiebekwaamheid".

Dit jaar zullen wij er bv. al rekening mee houden dat het gezin niet op een eiland leeft, maar bv. terdege te maken heeft met de gemeente waarin het zich bevindt. Als beweging ligt het gemeentelijk gezinsbeleid ons nauw aan het hart en in het vooruitzicht van de gemeenteraadsverkiezingen van toekomend jaar ligt het voor de hand dat wij via vormingsprogramma's hierop zullen inspelen. Of misschien kan het ook zo geformuleerd worden : dat het een permanente zorg moet zijn dat gezinnen hun weerbaarheid samenbundelen om waakzaam toe te kijken en er eventueel aan mee te werken hoe op gemeentelijk vlak kansen worden geschapen om er als gezin behoorlijk te kunnen leven.

Een ander luik van het projekt zal weer eerder de relaties binnen het gezin centraal stellen. Hier zoeken wij naar mogelijkheden om naar de bevordering van de bekwaamheid tot intimiteit toe te werken. Daarover zegden wij daarnet al enkele woorden.

Tenslotte komen wij bij een aanbod dat te maken heeft met de school, nl. rond ouderparticipatie en rond relatiebekwaamheid waarrond door de BGJG reeds aan de voorbereiding werd samengewerkt met andere organisaties en waarvoor naar het onderwijs toe reeds een volgende stap voor uitwerking in voorbereiding is.

Bondgenoten in het vormingswerk.

Maar op dit moeilijke terrein van het vormingswerk zouden wij eigenlijk moeten kunnen beroep doen op wat wij liefst "bond"genoten zouden noemen. Naar het vormingswerk toe worden hoge verwachtingen geformuleerd. Maar, tenslotte is vormingswerk (in verenigingsverband) slechts één van de edukatieve voorzieningen waarop mensen kunnen beroep doen. Het ideaal van de permanente vorming is dat er een netwerk van edukatieve voorzieningen zou tot stand komen, maar wij zijn zover echt nog niet. Van daar wellicht dat wij vanuit het vormingswerk ook ge-

richte inspanningen moeten doen opdat het zover kan komen.

Een da zoals deze kan een goede stap in die richting zijn.

Ik zou hier toch even willen verwijzen naar, ons inziens, twee belangrijke afwezige gesprekspartners. Allereerst de mensen uit het onderwijs. Inderdaad, op het terrein van gezin en seksualiteit speelt het onderwijs hoe dan ook een belangrijke rol. Ik wil mij niet begeven op het terrein van wat de school zou kunnen of moeten doen. Daarvoor kan ik verwijzen naar wat op voortreffelijke wijze reeds eerder werd geformuleerd door Marcel Ploem en Georges Lambrechts op een van de vroegere studiedagen van V.S.L. Maar het is niet weg te cijferen dat gezinnen van de school heel wat verwachten. Bij vele ouders is er een gevoel, een besef, van onmacht, van waaruit zij naar de school toe als grote verwachting hebben dat hen daar, door beroepsopvoeders, hulp zal geboden worden op wat in de beleving van velen een delikate en moeilijke opgave is.

Ik wil in dit verband even in herinnering brengen wat wij toen als een pijnlijk incident hebben meegemaakt in vele scholen, toen de eerste schooltelevisieprogramma's rond seksuele voorlichting zouden gaan gebruikt worden. U weet wellicht nog wel dat toen speciaal laat op de avond voor-uitzendingen hebben plaatsgehad. In feite ging het om gewone voor-uitzendingen die in de vooravond voor de leerkrachten plaatsvonden, maar deze maal werden zij uitdrukkelijk naar de late avond verwezen. Misschien opdat de kinderen (nog) niet zouden meekijken? Het was toen ook uitdrukkelijk te bedoe-ling dat ouders zouden meekijken. En wat gebeurde? In nogal wat scholen werd na deze uitzending beslist de programma's niet te gebruiken in klasverband... want de ouders, of de oudervereniging hadden hiertegen ge-protesteerd. In een aantal gevallen was dit in feite een manoeuvre van de school zelf geweest om de taak die hiermede in feite op de schouders van de leerkrachten werd geladen weer af te schuiven naar de ouders toe. Het verschijnsel heeft zich voorgedaan zowel in katholieke scholen als in "neutrale" of rijksscholen. Dat de uitzendingen bij bepaalde ouders juist hoge verwachtingen had gewekt naar de school toe, ging in het ru-voer rond deze programma's totaal verloren. Wij zijn intussen enkele jaren verder, en wellicht -zo hopen wij toch- zouden dergelijke gebeurtenissen zich niet meer voordoen?

We willen hier het proces van de school niet maken. Overigens afwezig zijn kunnen niet replikerend. Maar, gezinnen verwachten vanwege de school dat de beroepskrachten hen hulp zouden kunnen aanbieden. Tijdens vormingsavonden komt dit trouwens herhaaldelijk voor in de gesprekken. De school kan naar de ouders toe een daadwerkelijke hulp bieden, ook voor wat het gezin zelf kan doen. Wij denken bijvoorbeeld zeer concreet aan de schooluitgaven die gebruikt worden. Deze worden immers volgens de regels van de didactiek opgesteld. En wanneer ouders deze ook inkijken -wat zij overigens ook met andere schoolboeken zouden moeten doen- bieden zij rechtstreekse hulp om in gezinsverband tot gesprek te komen.

Zeker in het gesprek over vormingswerk kan de school een interessante inbreng hebben, bv. over hoe daar ervaren wordt welke verwachtingen ouders hebben ten aanzien van de school, over hoe school en gezin elkaar vinden, en ook -waarom niet- over hoe vormingswerk en school kunnen samenwerken.

Een tweede gesprekspartner missen wij vandaag, nl. de konsultatiebureau's. Op het terrein van de bekwaamheid tot relatie, seksualiteit hebben vele gezinnen moeilijkheden. Een aantal daarvan komt terecht in de konsultatiebureau's voor levens- en gezinsmoeilijkheden. In feite wordt daar reeds een concrete vraag naar hulp gesteld, en in de mate van de mogelijkheden wordt er inderdaad hulp verstrekt in de konsultatiebureau's. Maar, allicht kunnen deze hulpverleners naar het vormingswerk toe bepaalde problemen signaleren die misschien via vormingswerk zouden kunnen aangepakt worden. Immers, sommige moeilijkheden hebben te maken met gebrekkige informatie, of met het gemis aan vaardigheid om tot gesprek te komen. Het vormingswerk kan -op bescheiden wijze- op dit terrein reeds werk leveren. Om het met een groot woord te noemen : preventief werken. Vanuit hun ervaringen kunnen de deskundigen die in de konsultatiebureau's werkzaam zijn overigens ook aan het vormingswerk zelf dienst bewijzen. In de allereerste plaats door zelf mede te werken aan het vormingswerk. In de tweede plaats door vanuit hun sektor aan te wijzen waar het vormingswerk misschien lakunes vertoont. En, waarom niet, door aan te wijzen op welke wijze door het vormingswerk qua methodiek zou kunnen gewerkt worden.

Vormingswerk is immers ook : verstrekken van informatie. En verenigingen zoals de BGJG hebben materiële mogelijkheden om op dit vlak mee te werken. Maar vooral zouden zijn, op plaatselijk vlak, tot

konkrete samenwerking kunnen komen tussen enerzijds de school en anderzijds de konsultatiebureau's. Vooral met de leerkrachten kan dan onderzocht worden op welke konkrete wijze gezin en school met elkaar kunnen samenwerken.

ENKELE NABESCHOUWINGEN

Gabriël VAN DAMME

De ervaringen met de organisatie van deze studiedag, de inhoud van voorgaande teksten, en de discussie die plaats vond tijdens deze studiedag, leiden tot enkele beschouwingen.

Onze vraag, aan diverse organisaties gericht, om deel te nemen aan de studiedag, stelde hen voor de noodzaak zich te bezinnen over de vraag of ze in hun programma activiteiten binnen het thema seksualiteit en gezin opnamen, opnemen of dit in de toekomst zullen doen, alsook over hun standpunt op dit terrein en over hun methodische aanpak van de problemen daaraan verbonden.

Dat sommigen hiervoor terugdeinsden, en anderen die zich gezien hun optie en werking moeilijk konden onttrekken, intern heel wat spanningen en discussies doorvochten hebben bij de samenstelling van hun tekst, getuigt van de onzekerheid en angstvalligheid waarmee dit thema nog steeds benaderd wordt. Een benadering vanuit 'leren omgaan met elkaar' biedt, zoals sommigen getuigden, iets meer-veiligheid ('minder geladen dan begrip seksualiteit') en laat toe wat aan de oppervlakte te blijven. Het is dan ook niet te verwonderen dat een, in mijn inleiding voorgestelde inventarisatie heel wat 'maagdelijke' gebieden zou tonen waar velen nog niet durven aan raken in het kader van vormingswerk. Voorlopig blijven nog vele mensen met hun vragen en problemen in de kou staan. Als ze er ergens mee terecht willen, moeten ze zich noodgedwongen tot de curatieve (hulpverlenings)sektor wenden: het is dan nog de vraag of ze daar aan het goede adres zijn. Besluit: een edukatieve, vormende aanpak die zeker vanuit preventief oogpunt waardevol zou zijn, is vooralsnog weinig uitgebouwd.

De weerstand tegen seksualiteit als expliciet vormings-thema heeft m.i. zeker een structurele oorzaak. Sommige sprekers getuigden expliciet dat hun leden zouden reageren met: 'moet men zich daar nu bezig houden, dat is niet de doelstelling van onze organisatie'. De angst voor zulke reactie en voor eventueel ledenverlies (en dus verminderde subsidie) speelt, al dan niet onderkend, mee in de voorzichtigheid waarmee het thema seksualiteit benaderd wordt. Blijft de vraag: in hoever is dit motief al dan niet generationaliseerd ?

Omwille van deze vaak intern zwakke positie en door het feit dat geen enkele organisatie het hele veld kan bestrijken (wat bv. met onderwijs, seks:en handicap, pedofilie enz. ?) is een samenwerkingsverband in Vlaanderen meer dan noodzakelijk. Zulk samenwerkingsverband zou moeten garanderen dat elke organisatie in dialoog met anderen maar met behoud van de eigen zienswijze, tot een betere uitbouw komt van de thematiek seksualiteit in het vormingswerk. Met dit doel zal een nieuwe poging gedaan worden om de hier genoemde en andere vormingsorganisaties tot een soort nationale werkgroep uit te nodigen om van daaruit het thema verder uit te diepen en gestalte te geven.

Studiedag roept veel vraagtekens op.

GEZINSVORMINGSWERK HUIVERIG TEGENOVER SEKSUALITEIT ?

Uit : De Standaard van maandag 26 januari 1981.
Een kommentaar van Tilly Stuckens.

Bij het vormingswerk leeft blijkbaar nog heel wat schroom ten aanzien van de seksualiteit. Tijdens een studiedag over gezin en seksualiteit, georganiseerd door de Vereniging van Seksuologen van Leuven (VSL) kwam dat niet alleen tot uiting door wat er door vertegenwoordigers van organisaties werd gezegd maar misschien nog meer door de opvallende afwezigheid van tal van verenigingen die zich nochtans met vormingswerk voor de gezinnen bezighouden.

Gabriel Van Damme van de VSL, zei ons dat die afwezigheid nauwelijks kon worden toegeschreven aan het door sommige geopperde ekskuus dat ze geen uitnodiging hadden ontvangen. "Het is mogelijk dat er brieven verloren zijn gegaan. Maar de aankondiging van deze dag en een verzoek tot inschrijving verschenen ook in de kranten", aldus Van Damme. "Naar de reden waarom zoveel organisaties hun kat stuurden, hebben we het raden. Is het onverschilligheid of is het angst om zich over dit onderwerp uit te spreken ?"

De bedoeling van de studiedag was na te gaan in hoever het vormingswerk tegemoet komt aan de nood aan informatie en begeleiding i.v.m. gezin en seksualiteit. Zes verenigingen trachtten die vraag te beantwoorden : de Bond voor Grote en Jonge Gezinnen, de Kristelijke Beweging van Vrouwen uit de Middengroepen (CMBV), de Kristelijke Arbeidersvrouwen (KAV) en Kristelijke Werkliezenbond (KWB) samen, de Vereniging voor Seksuele Hervorming (VVSH), de Nationale Raad voor Gezinspastoraal en de Verloofdenwerking van het bisdom Vlaams Brabant.

Delikaat

In zijn inleiding wees seksuoloog Van Damme er op dat de mens in de verschillende fazen van zijn leven op een steeds andere manier gekonfronteerd wordt met de eigen seksualiteit, die van de eventuele partner en andere personen uit zijn omgeving. Zo speelt bv. seksualiteit bij een groot aantal jongeren een belangrijke rol, soms vrij

lang vóór ze getrouwd zijn of met een vaste partner gaan samenwonen.

De vraag is : wat biedt het vormingswerk voor al die fazen aan ? Volgens de BGJG moet het gezin gericht zijn op de man-vrouw relatie en het hebben van kinderen. De Bond doet via publikaties, voordrachten, tv-uitzendingen, enz. aan vorming. Uit reakties van leden blijkt vaak dat gezin en seksualiteit als een delikaat onderwerp wordt aangevoeld. Men heeft het daarom in voordrachten, enz. thans meer over : leren omgaan met elkaar. Dat is ook een manier om gezin en seksualiteit te benaderen, maar biedt eveneens ... de mogelijkheid om dat onderwerp te ontwijken.

KAV en KWB propageren als grote waarden waarop het gezin steunt : liefde en trouw, de gelijkwaardigheid van man en vrouw, respekt voor elkaars eigenheid en die van het kind. "Maar we geven geen pasklare gedragsregels aan onze leden omdat we de klemtouwen leggen op ieders persoonlijke verantwoordelijkheid."

Vrouw

Bij CMBV staat in de visie op seksualiteit de relatiebekwaamheid voorop. Maar de vrouw moet ook op dit domein een eigen standpunt tegen de kulturele beïnvloeding innemen. De liefdesrelatie moet er een van evenwaardige partners zijn, is ook belangrijk voor de lustbeleving en om nieuw leven te geven. Maar dit laatste behoort tot de eigen verantwoordelijkheid van de partners.

De woordvoerder van de verloofdenwerking van het bisdom Vlaams Brabant vertelde hoe de opvang van de verloofden thans verschilt met die van vroeger. Maar men komt wel steeds nog tot de bevinding dat vele jongeren met mytische verwachtingen omtrent het huwelijk rondlopen. We trachten hen kritischer te maken en hen te doen inzien dat men er ook wat moet voor doen. We onderstrepen ook sterk de gelijkwaardigheid van de partners.

De Nationale Raad voor Gezinspastoraal lichtte zijn werking als forum van overleg tussen tal van kristelijke organisaties en als adviesorgaan voor de bisschoppen toe.

Enge visie

De VVSH ten slotte (behalve de BGJG, de enige niet-kriste-